

OROSZ—NÉMET TÁRGYALÁSOK EGY TERVEZETT SZOVJET BEFOLYÁSI ÖVEZET LÉTREHOZÁSÁRÓL A KÖZEL-KELETEN

1940. november

1. Tervezet: Szerződés a Háromhatalmi Egyezmény államai (Németország, Olaszország, Japán) és a Szovjetunió között

A Háromhatalmi Egyezmény államai — Németország, Olaszország, Japán — kormányai egyrésztől; a Szovjetunió kormánya másrésztől — attól a kívánságtól vezetettve, hogy természetes befolyási övezeteikben Európában, Ázsiában és Afrikában egy új rendet hozzanak létre, mely minden érintett nép jólétét szolgálja, és hogy e célra irányuló közös erőfeszítéseiknek biztos és tartós alapot teremtsenek — egyetértettek az alábbiakban:

I. cikkely. Az 1940. szeptember 27-én kötött berlini Háromhatalmi Egyezményben Németország, Olaszország és Japán egyetértettek abban, hogy minden lehetséges eszközzel megakadályozzák a háború világméretű konfliktussá szélesedését és együttműködnek a mihamarabbi világbéke helyreállítása érdekében. Kifejezték hajlandóságukat arra, hogy együttműködésre lépnek a világ más részeinek azon nemzeteivel, amelyek hajlandók erőfeszítéseiket velük összehangolni. A Szovjetunió kijelenti, hogy egyetért a Háromhatalmi Egyezmény ezen elképzeléseivel, és a maga részéről elhatározta magát a három hatalommal való politikai együttműködésre ebben a szellemben.

II. pont. — Németország, Olaszország, Japán és a Szovjetunió vállalják egymás természetes befolyási övezeteinek tiszteletben tartását. Amennyiben ezek a befolyási övezetek találkoznának, az ebből eredő problémákat rendszeres békés tárgyalások útján kívánják rendezni.

Németország, Olaszország és Japán a maguk részéről kijelentik, hogy elismerik és tiszteletben tartják a Szovjetunió jelenlegi birtokhatárait.

III. pont. — Németország, Olaszország, Japán és a Szovjetunió kötelezettséget vállalnak arra, hogy nem csatlakoznak semmiféle hatalmi csoportosuláshoz, és nem támogatnak olyan hatalmi csoportosulást, amely a négy hatalom egyike ellen irányul.

A négy hatalom segíti egymást gazdasági kérdésekben minden tekintetben, valamint kiegészítik és meghosszabbítják az egymás között fenálló szerződéseket.

IV. pont. — Ez az egyezmény az aláírás pillanatában lép érvénybe, és tíz évre szól. A négy hatalom kormányai a megfelelő időben — az említett periódus lejártá előtt — tanácskozni fognak egymással az egyezmény meghosszabbításáról.

Tervezet: 1. számú Titkos Jegyzőkönyv

Az egyezmény aláírása napján Németország, Olaszország, Japán és a Szovjetunió képviselői az alábbi nyilatkozatot teszik:

1. Németország kinyilvánítja, hogy eltekintve a háborút lezáró békekötés európai területi átrendezésétől, területi követelései Közép-Afrikában összpontosulnak.

2. Olaszország kinyilvánítja, hogy eltekintve a háborút lezáró békekötés európai területi átrendezésétől, területi követelései Észak- és Észak-Kelet-Afrikában összpontosulnak.

3. Japán kinyilvánítja, hogy követelései a Kelet-Ázsiától a Japán Birodalom déli részéig terjedő területen összpontosulnak.

4. A Szovjetunió kinyilvánítja, hogy területi követelései, határaitól délre, az Indiai-óceán irányában elterülő területeken összpontosulnak.

A négy hatalom kinyilvánítja, hogy a sajátos vitás kérdéseket félretéve kölcsönösen tiszteletben tartják egymás területi igényeit és nem ellenzik teljesítésüket.

Tervezet: 2. számú Titkos Jegyzőkönyv:

Németország, Olaszország, Japán és a Szovjetunió között

A Németország, Olaszország, Japán és a Szovjetunió közötti egyezmény aláírása alkalmából Németország, Olaszország és a Szovjetunió képviselői kijelentik:

1. Németország, Olaszország és a Szovjetunió egyetértenek a tekintetben, hogy közös érdekük Törökországot felmenteni az érvényben lévő nemzetközi kötelezettségei alól, és fokozatosan rábírn a velük való politikai együttműködésre. Kijelentik, hogy ezt a célt szoros együttműködésben követik, egy később meghatározandó közös cselekvési irányvonallal.

2. Németország Olaszország és a Szovjetunió kijelentik, hogy meghatározott időben közös szerződést kötnek Törökországgal, amelyben a három hatalom elismeri Törökország birtokhatárait.

3: Németország, Olaszország és a Szovjetunió együtt fognak működni a jelenleg hatályban lévő Montreux-i²² Tengerszorosegyezmény egy másik egyezménnyel történő felváltása érdekében.

Ezen egyezmény értelmében a Szovjetunió jogot nyerne arra, hogy flottája bármikor szabadon átkelhet a szorosokon; ellenben minden más hatalom, a fekete-tengeri országokat kivéve, Németországot és Olaszországot azonban beleértve, elvben feladná hadihajóinak a szorosokon történő átkelésre való jogát. A kereskedelmi hajók számára az áthaladás természetesen elvben szabad marad.

2. Schulenburg²³ a Német Külügyminisztériumnak 1940. november 26.

A Birodalmi Külügyminiszternek személyesen.

Molotov megkért, hogy ma este (1940. november 25.) látogassam meg, és Gyekanozov²⁴ jelenlétében a következő nyilatkozatot tette:

---

²² A svájci üdülővárosban 1936. július 20-án aláírt dokumentum — egy nagyhatalmi konferencia záróakkordjaként — elfogadta a szorosok remilitarizációjára irányuló török javaslatot; s ezzel megszüntette az átjárókra vonatkozó korábbi szabályozás (1923 Lausanne) a törökökre nézve sérelmes passzusait. Anglia, Bulgária, Franciaország, Görögország, Japán, Jugoszlávia, Románia, és Törökország mellett meghívták a Szovjetuniót is. Olaszország a konferencia várható olaszellenes döntései miatt — a nemrég lezajlott abesszín háború miatt — elutasította a részvételt. Ismét teljessé vált a török szuverenitás a tengerszorosokban; ugyanakkor az egyezmény különbséget tett a fekete-tengeri országok és a többi állam jogai között — az előbbieket előnyére — a hadihajók szorosokon való áthaladása tekintetében.

²³ Friedrich Werner von der Schulenburg, gróf (1875—1944): 1934-től 1941-ig moszkvai német nagykövet; 1939-ben fontos szerepe volt a német—szovjet tárgyalások előkészítésében. Részt vett a Hitler elleni összeesküvésben — 1944-ben kivégezték.

²⁴ Vlagyimir Georgijevics Gyekanozov (1898—1953): A vizsgált időszakban külügyi népbiztoshelyettes (1939-től), s a berlini szovjet nagykövet tisztének várományosa (ezen a poszton állt 1940. nov. 27-től 1941-ig). 1953-ban mint Grúzia belügyminiszterét letartóztatták és kivégezték.

A szovjet kormány tanulmányozta a Birodalmi Külügyminiszternek a november 13-i zárótárgyaláson elhangzott kijelentéseit és a következő álláspontot foglalja el:

„A szovjet kormány kész arra, hogy elfogadja a négyhatalmi egyezmény tervezetét, amelyet a Birodalmi Külügyminiszter a november 13-i tárgyalás során vázolt fel a politikai együttműködésre és kölcsönös gazdasági (támogatásra) vonatkozólag, az alábbi feltételek mellett:

1. Feltéve, hogy a német csapatokat azonnal kivonják Finnországból, amely az 1939. évi egyezmény²⁵ szerint a Szovjetunió befolyási övezeteihez tartozik. Ugyanakkor a Szovjetunió vállalja a békés viszony biztosítását Finnországgal, és Németország gazdasági érdekeinek védelmét Finnországban (fűrészárú és nikkelexport.)

2. Feltéve, hogy a következő néhány hónapon belül a Szovjetunió biztonságát a tengersizorosokban egy a Szovjetunió és a földrajzilag a Szovjetunió fekete-tengeri határainak biztonsági övezetén belül elhelyezkedő Bulgária közötti kölcsönös segítségnyújtási szerződés garانتálja majd, és egy támaszpont létrehozása hosszúlejáratú haszonbérleti szerződés révén a szovjet szárazföldi és haditengerészeti erők számára, a Boszporusz és Dardanellák lőtávolságán belül.

3. Feltéve, hogy a Batumtól²⁶ és Bakutól délre, a Perzsa-öböl főírányába eső területet elismerik mint a Szovjetunió törekvéseinek központját.

4. Feltéve, hogy Japán lemond koncesszióiról (észak-szahalini²⁷ szén- és olaj).

Az előbb említetteknek megfelelően azt a jegyzőkönyv-tervezetet, amely a Birodalmi Külügyminiszter által felvázoltaknak megfelelően érinti a befolyási övezetek elhatárolását, módosítani kell azzal a kikötéssel, hogy a Batumtól és Bakutól délre, a Perzsa-öböl irányába eső terület a szovjetunió törekvéseinek gyűjtőpontja.

Hasonlóképpen ki kell egészíteni a Németország, Olaszország és a Szovjetunió jegyzőkönyv vagy egyezmény tervezetét Törökoszágot illetően

---

²⁵ Lásd a 21. jegyzetet.

²⁶ A mai Batumi; grúz város a Fekete-tenger keleti partján.

²⁷ A távol-keleti Szahalin szigetének déli felét Japán az 1905-ös orosz—japán háborút követően megszerezte; ezért koncessziókat csak a sziget északi részén a Szovjetunióhoz tartozó területen kaphatott.

azzal, hogy a szovjet könnyű szárazföldi és haditengerészeti erők számára támaszpontot biztosítson a Boszporuszon és a Dardanellákon egy hosszú lejáratú haszonbérleti szerződés formájában, garanciát tartalmazva arra, hogy ha Törökország deklarálja csatlakozását a négyhatalmi egyezményhez, akkor az előbb említett három hatalom garantálja Törökország függetlenségét és területét.

A szerződésnek rendelkeznie kell, hogy ha Törökország nem hajlandó csatlakozni a négy hatalomhoz, az esetben Németország, Olaszország és a Szovjetunió közösen kidolgozzák és végrehajtják a szükséges diplomáciai és katonai intézkedéseket, és e célból külön megállapodást kötnek.

Azonkívül az alábbiakban kell egyezsége jutni:

(a) egy harmadik titkos jegyzőkönyv Németország és a Szovjetunió között Finnországot illetően (lásd az 1. cikkelyt fentebb).

(b) egy negyedik titkos jegyzőkönyv Japán és a Szovjetunió között, amelyben Japán lemond az észak-szahalini olaj- és szénkoncesszióról (megfelelő kártérítés fejében).

(c) egy ötödik titkos jegyzőkönyv Németország, a Szovjetunió és Olaszország között, amely elismeri, hogy Bulgária földrajzilag a Szovjetunió fekete-tengeri határainak biztonsági övezetén belül helyezkedik el, ezért politikai szükségszerűség egy kölcsönös segítségnyújtási egyezmény megkötése a Szovjetunió és Bulgária között, amely semmilyen körülmények között sem fogja befolyásolni Bulgária kormányrendszerét, szuverenitását vagy függetlenségét.”

Befejezésül Molotov megállapította, hogy a szovjet javaslat öt jegyzőkönyvet tartalmaz, míg a Birodalmi Külügyminiszteré csak kettőt.